

SONDAJUL ARHEOLOGIC DE LA FRĂTEȘTI, JUD. ILFOV

de VALERIU LEAHU

Așezarea Tei de la Frătești (comună în jud. Ilfov, situată la circa 55 km sud-sud-vest de București și circa 9 km nord de Giurgiu) a fost sămănată¹ în decembrie 1975, prilej cu care s-a relevat asocierea unor resturi ceramice din faza a IV-a a culturii cu o seceră de bronz fragmentară, aparținând tipului "cu ciotul de turnare nef îndepărtat" descoperite toate la suprafață pe un teren arat. Ulterior, interesul pentru stațiune a sporit, identificând în colecția arheologică a Școlii generale din comună două forme fragmentare de piatră, pentru turnat unelte și obiecte de podeabă din metal, aflate, potrivit cu informațiile primite², tot în perimetrul așezării. Situațiile acestea au determinat efectuarea la Frătești, între 22 septembrie și 10 octombrie 1977, a unei cercetări arheologice cu caracter de sondaj.

Așezarea Tei IV este situată la o depărtare de circa 1,6 km (în linie dreaptă) spre nord de liziera comunei, pe dealul Lagăru, un pînten de terasă înaltă de pe partea dreaptă a pîrului Făgădău. Ea se identifică foarte clar pe sol arat, printr-o mare pată cenușie-slab gălbuie (lutoasă) de formă ovală și cu diametrul de aproximativ 70 x 40 m, aflată în sectorul central al zonei de platou a dealului. Cele trei secțiuni deschise (dintre care una a secționat pe lățime întreaga suprafață pătată indicând așezarea) au asigurat precizarea stratigrafiei, au dezvelit resturile unei locuințe de suprafață și au înlesnit recultarea din strat a unui material arheologic caracteristic.

Stratigrafia în stațiunea de pe dealul Lagăru³ este următoarea:

Sub stratul actual, cu o grosime medie de 0,200 m, puternic remaniat de lucrările agricole, conținând foarte rare materiale ceramice fragmentare Tei IV, se află o depunere de humus antic, dens, consistent, de culoare neagră, cu o grosime medie de 0,150 m conținând, de asemenea, slabe urme Tei IV și, pe alocuri, foarte rare fragmente ceramice Latène geto-dace. Urmează, dedesubt, un strat de pămînt de culoare cenușie-deschisă, cu aspect mătăros, gros în medie de 0,350 m. Limita superioară a acestui strat a constituit nivelul de călcare al populației din epoca bronzului, fapt probat de prezența pe acest orizont a celor mai multe materiale Tei IV, dar mai ales pe situarea - pe această limită superioară a stratului de pămînt cenușiu-deschis - a resturilor unei locuințe de suprafață din faza penultimă a culturii. Depunerea următoare, de pămînt galbea, cu aspect mai degrabă zgrunțuros decît lutos, a fost sterilă din punct de vedere arheologic. Din această situație stratigrafică, relevăm frecvența oarecum slabă și dispartă a materialelor din faza Tei IV, rezultat probabil al unei locuiri de caracter restrîns efemer. Totodată, consemnăm că existența unei case de suprafață, con-

* Colectivul de cercetare a fost alcătuit de Valeriu Leahu și Dan Drăguș.

struită din schelet lemnos greu și ușor, apoi absența unor depuneri mai consistente de cenușă și procentul foarte redus al oaselor de animale atrag atenția că nu poate fi vorba la Frățești de o locuire Tei de tip "cenușar" ci, probabil, de o așezare cu caracter de sălaș.

Locuința de suprafață (pentru a cărei dezvelire secțiunea nr.1 a fost lărgită pe ambele laturi prin casetele C.1 și C.2) a fost descoperită într-o stare de conservare precară. Nu a putut fi determinată, nici măcar intuită forma sa, nu au putut fi precizate, nici măcar estimate dimensiunile ei. În plus, sînt importante și trebuie reținute - pentru a putea interpreta exact resturile descoperite - următoarele observații: întreaga masă de chirpic - ocupînd, grosso modo, o suprafață de circa 6,40 x 3 m - a apărut lipsită de continuitate, cu o densitate inegală (fig. 1); la demontare nu s-a constatat măcar un caz în care bucăți mai mari de chirpic să se afle în relație de conexiune; în întreaga suprafață pe care a zăcut masa de chirpic, precum și în zonele imediat înconjurătoare nu a apărut nici o groapă de par (din scheletul lemnos al locuinței); deși masa de chirpic a fost în întregime bine, complet arsă, trecută printr-un puternic incendiu, solul pe care a fost găsită nu purta nici cea mai neînsemnată urmă de ardere; terenul în care au fost descoperite resturile casei era în pantă. Toate aceste observații conduc către concluzia că locuința identificată nu a fost găsită pe locul în care fusese ridicată, amenajată, ci că resturile sale au fost "purtate" - alunecate, cu timpul, pe terenul în pantă. În atare condiții, este lesne de înțeles că reconstituirea formei sau cunoașterea mai exactă a tehnicii de construire nu au fost posibile. Totuși amprente de pe unele bucăți de chirpic au dovedit că locuința a fost ridicată pe un schelet lemnos care a utilizat și pari groși, plasați, în mod sigur, pe colțuri, poate și în alte locuri; că "osatura" pereților a utilizat nuiele (mai subțiri sau mai groase) așezate în rețea (dar nu prin împletire, ci prin alăturare, prin "suprapunere"); și că grosimea pereților a măsurat pe alocuri minimum 0,056 m.

Inventarul descoperit însumează unelte din silex, os, lut și bronz și materiale ceramice (vase fragmentare și fragmentate).

Din silex s-au găsit cîteva lame-cuțit, întregi sau fragmentare, (fig.2/1), răzuitoare (fig.2/2,6) și lame denticulate (fierăstrae, fig.2/4-5). Mai multe așchii atipice dovedesc că și la Frățești, ca în cazurile celorlalte stațiuni Tei cercetate, uneltele de silex erau obținute prin prelucrarea materiei prime în așezare. Același a fost cazul și al unei împungători lucrate pe o așchie de os lung (fig.2/7). Două fusaiole de lut, una întreagă, cealaltă fragmentară, aveau forma tronconică și erau străpunse incomplet de cîte un canal circular. În fine, o dăltiță-împungătoare din bronz, lungă de 0,110 m, cu secțiunea pătrată se adaugă unei serii relativ bogate de asemenea ustensile descoperite în așezări Tei.

Materialul ceramic se divide în patru categorii, specifice fazei Tei IV, larg prezentate în lucrări sau rapoarte de săpături anterioare⁴: pastă din lut cu amestec bogat de pietre și nisip, la care s-a adăugat un procent neînsemnat de cioburi pisate; pastă din lut cu amestec de cioburi în cantitate mare, pietrișul și nisipul fiind acum diminuate ca proporții; pastă din lut cu slab amestec de nisip sau cioburi ("pastă bună")

și pastă fină, din care degresanții lipsesc aproape cu totul. Formele sînt cele curent constatate în repertoriul fazei: vase cu corp bombat, gît cilindric și margine evazată, mari sau mijlocii; castroane, de asemenea, mari și mijlocii, cu corp arcuit simplu sau cu corp arcuit și margine înaltă, evazată; vase cu corp bombat sau arcuit tronconic, cu margine înaltă, cilindrică (fig. 4/1); recipiente cu corp arcuit simplu, cu gît înalt plecat spre interior (fig. 4/2); vase mici, dar mai frecvent, mijlocii, cu corp globular, cu gît tronconic și margine îngustă evazată, cu două torți supraînălțate, deseori prevăzute cu proeminențe, creste sau butoni etc. În repertoriul formelor semnalăm însă la Frătești și trei apariții, pînă acum nedocumentate în alte așezări Tei IV: 1) vas de dimensiuni mari, cu marginea relativ lată și ușor evazată, demarcată de gît printr-o linie adîncită; cu gîtul relativ înalt, foarte ușor arcuit concav pe mijloc, cu umeri foarte ușor profilați convex și cu jumătatea inferioară a corpului tronconică; cu două torți pe diametrul maxim (fig. 3/1); 2) un recipient cu buza ușor evazată, cu gît înalt ușor tronconic, cu corp bombat (ovoïdal-înălțat?) și cu două torți pe umeri (fig. 3/2); 3) o ceașcă cu corp în formă de butoiș așezat pe un fund profilat, cu toartă supraînălțată prevăzută cu o mică proeminență (fig. 4/6). Prezența primei forme citate într-o așezare de tip Tei IV demonstrează în plus relațiile și contaminările ce s-au produs între populațiile și cultura din centrul Munteniei și triburile culturii de tip Sabatinovka-Coslogeni - vasul în discuție găsindu-și analogii în mediul cultural din urmă⁵. A doua formă nou identificată la Frătești este interesantă pentru că confirmă și la nivelul fazei Tei IV evoluția unui tip de vas întâlnit în repertoriul ceramic al culturii încă din faza arhaică⁶. În fine ceașca cu corpul în formă de butoiș trebuie apropiată de paharele cu profil identic, de asemenea din faza penultimă a culturii⁷.

Ornamentarea ceramicii reproduce și ea tehnici și motive specifice fazei Tei IV. S-au constatat astfel striurile cu măturica și brfurile alveolate, pe vasele din prima categorie sau brfurile simple pe recipientele din categoria a doua; șiruri de impresiuni sau adîncituri circulare ori ovale, pe fragmente ceramice din ambele categorii menționate; dar mai ales, ornamente obținute în tehnica șirurilor de împunsături succesive și a inciziei. Și la Frătești, întocmai ca în alte așezări Tei IV, predomină decorul obținut prin șiruri de împunsături înguste și superficiale sau prin incizie îngustă, motivele ornamentale mai des întâlnite fiind: triunghiul, rombul, cercurile concentrice, meandrii concentrice, spirale înălțuite, zigzaguri, benzi de linii paralele etc. Atare motive sînt cel mai adesea asociate și combinate (vezi fig. 4). Decorul canelat a apărut pe un singur fragment ceramic.

Invntarul așezării Tei IV de la Frătești oferă elemente interesante, consistente pentru studiul culturii acesteia, mai ales prin asocierea ceramicii caracteristice fazei penultime, cu formele pentru turnat podoabe și unelte, sau cu secera de bronz de tipul "cu ciot de turnare nefîndepărtat". Discutarea unor asemenea asocieri, a semnificațiilor cronologice (în deosebi) și culturale pe care le presupun nu poate fi însă realizată în cadrul limitat al unui raport preliminar, rămînînd să fie întreprinsă cu alt prilej.

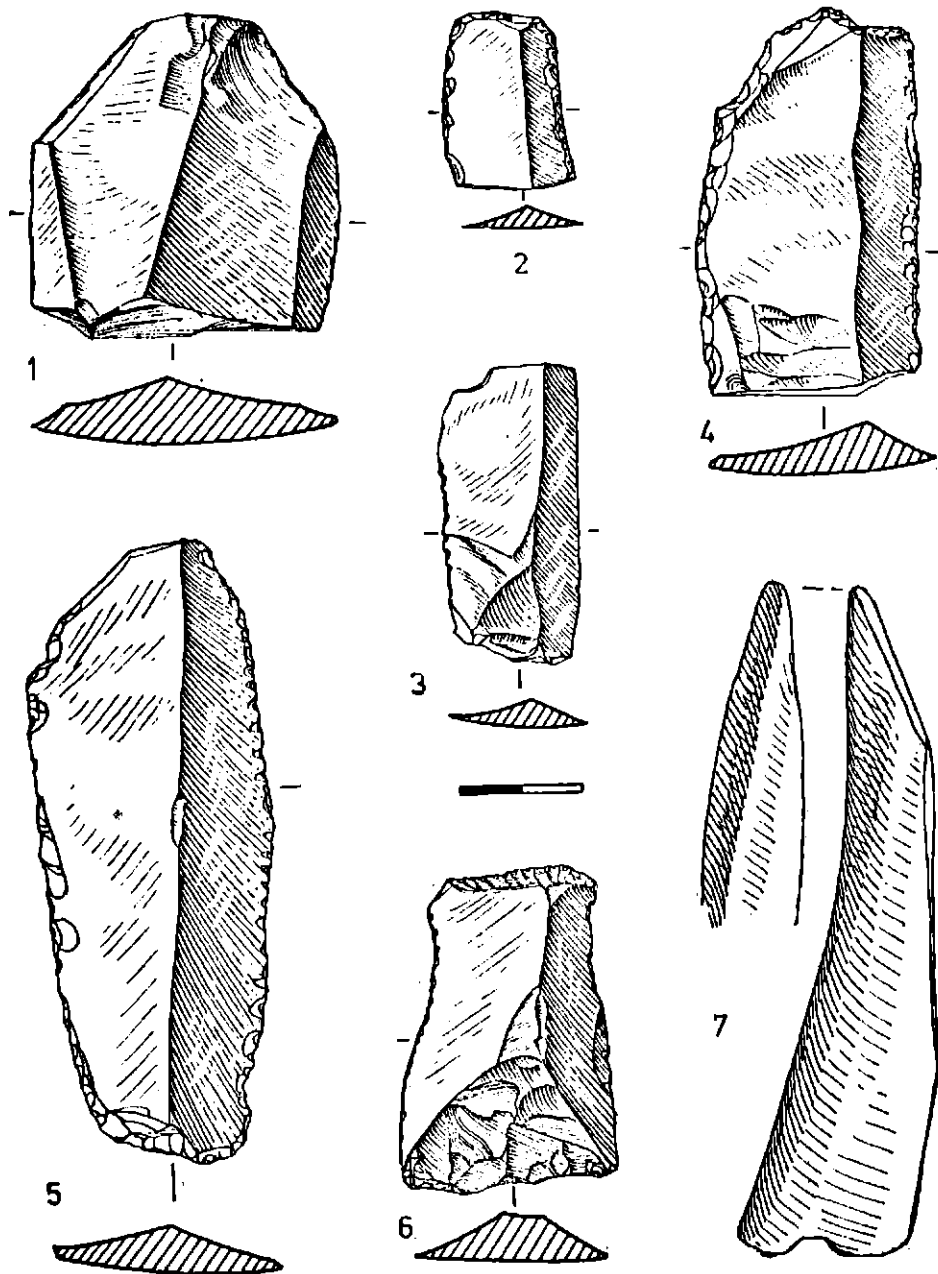

Fig.2.- Unelte întregi și fragmentare din silex și os.

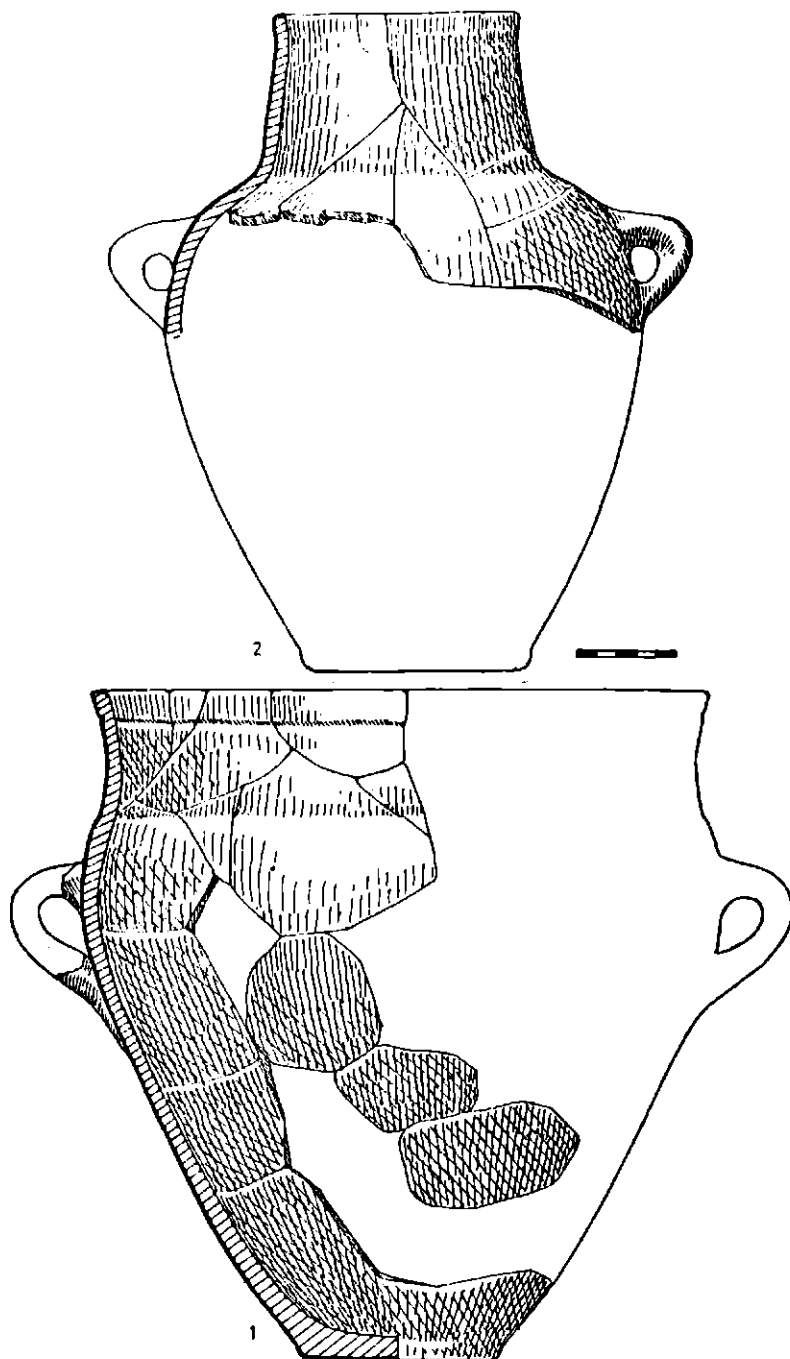

Fig. 3.- Vase și fragmente, Tei IV.

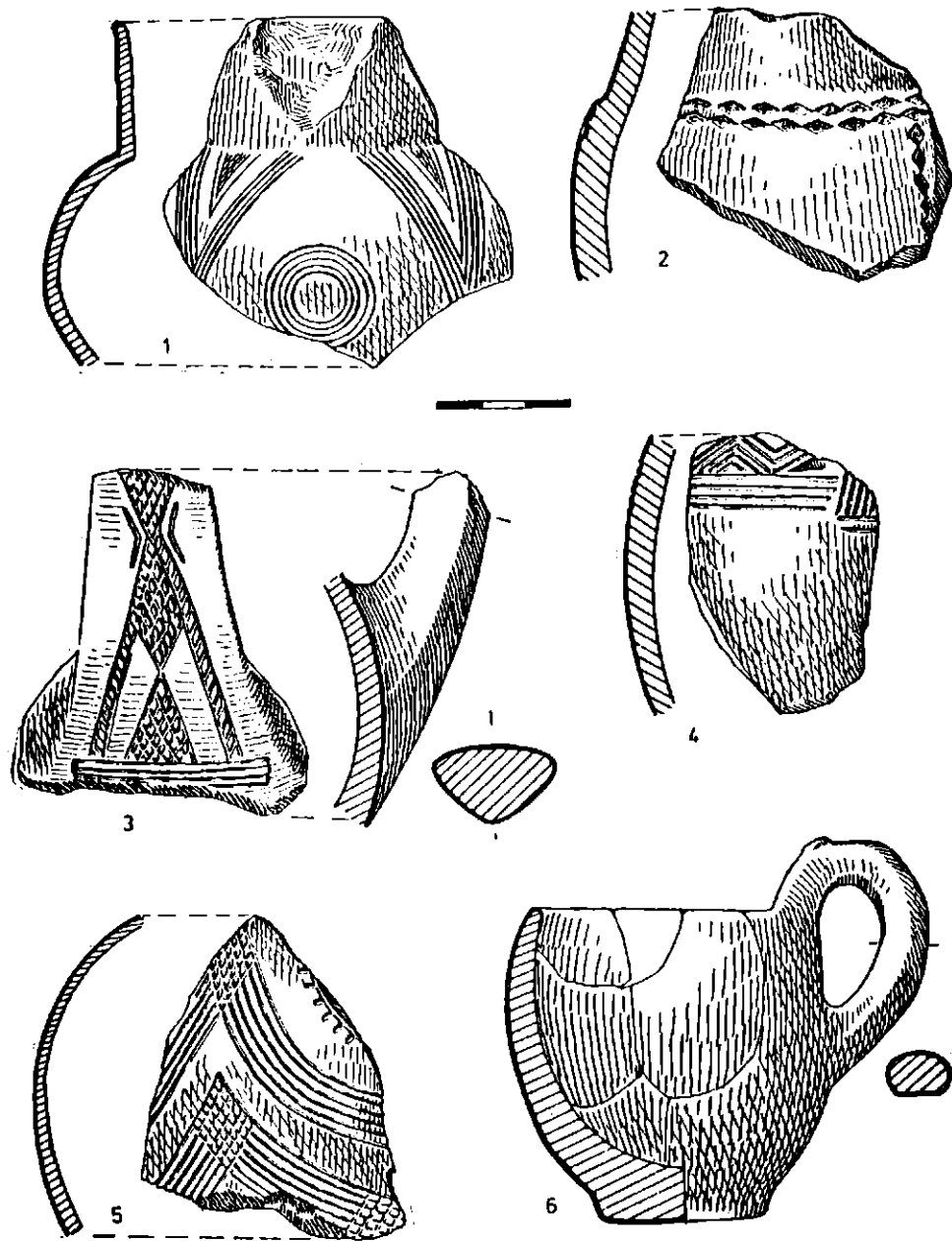

Fig.4.- Cească și fragmente ceramice ornamentate,
descoperite la Frătești, jud.Ifov.

- 1 CONSTANTIN ISĂCESCU, DUMITRU BURLACU, Mărturii ale istoriei străvechi a zonei Giurgiu aflate la Muzeul școlar Frătești, comunicare prezentată în Sesiunea științifică "Ilfov, file de istorie", Giurgiu, 6-7 decembrie 1975.
- 2 Tiparele fragmentare au fost descoperite de profesorul Dumitru Burlacu, în centrul zonei indicând întinderea așezării Tei IV, împreună cu fragmente ceramice caracteristice. Ele vor fi publicate de noi cu alt prilej.
- 3 Pe partea stângă a pîrîului Făgădău pe dealul Dăii, profesorul Dumitru Burlacu a identificat o așezare din faza I-a a culturii Tei. Este o îndatorire a noastră să relevăm aportul profesorului Burlacu în identificarea și semnalarea unor așezări și necropole străvechi aflate la Frătești, Daia și Izvoru (jud. Ilfov), precum și în organizarea unui micromuzeu școlar la Frătești.
- 4 Cf. CAB, I, 1963, p.223-233; VALERIU LEAHU, Cultura Tei, f. a., p.114-119; CA, I, 1975, p.105-111.
- 5 Cf. SEBASTIAN MORINTZ, NIȚĂ ANGHELESCU, în SCIV, 21,3, 1970, p.383, fig.9 și 10.
- 6 VALERIU LEAHU, op.cit., p.88 și fig.13/5 și passim.
- 7 Vezi CAB, I, p.228 și fig.45/1.

LE SONDAGE ARCHÉOLOGIQUE DE FRĂTEȘTI, DÉP. D'ILFOV

Résumé

A Frătești (commune située à approximativement 55 km sud-sud-est de Bucarest et à environ 9 km au nord de la ville de Giurgiu) a été identifié un établissement appartenant à la culture Tei. Entre 22 septembre et 10 octobre 1977 le Musée d'Histoire de la R.S. de Roumanie y a pratiqué un sondage. L'inventaire découvert (outils en silex, os, terre cuite et bronze, céramique) est caractéristique pour la IVème phase de la culture et il met en évidence en même temps, pour la première étape de la période tardive de l'âge du bronze, les relations existantes entre les populations du centre de la Plaine Roumaine et les tribus appartenant à la culture Sabatinovka-Coslogeni et Zimnicea-Plovdiv. Le rapport sur les fouilles archéologique effectuées à Frătești a un caractère préliminaire.

LÉGENDES DES FIGURES

Fig.1.- Plan des débris de l'habitation de surface de Frătești.

Fig.2.- Outils, entiers ou fragmentaires, en silex et os.

Fig.3.- Vases fragmentaires, Tei IV.

Fig.4.- Tasse et fragments céramiques au décor, découverts à Frătești.